

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни «Макроекономіка»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Облік і аудит

**за темою № 2 - Макроекономічні показники в системі національних
рахунків**

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.21 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу
Протокол від 22.09.21 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.21 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління, протокол від 31.08.21 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст вищої категорії, викладач – методист Бондаренко Л.Ф.

Рецензенти:

1. Голова циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач – методист, Цимбалістова О.А.
2. Професор кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, д.е.н., професор Дружиніна В.В.

План лекцій:

1. Національне рахівництво: сутність, виникнення.
2. Показники обсягу національного виробництва. Методи обчислення ВВП.
3. Показники рівня цін.

Рекомендована література:

Основна література:

1. Данилович – Кропивницька М.Л. Макроекономіка: Навчальний посібник – Львів: Львів. політехніка, 2014. – 292 с.
2. Кулішов В.В. Макроекономіка: теорія і практика: Навчальний посібник – К.: Ліра – К, 2015. – 256 с.
3. Лисюк В.С. Макроекономіка: Навчальний посібник - Львів: Новий світ - 2000, 2013. – 354 с.
4. Макаренко М.І. Макроекономіка. Начальний посібник – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 216 с.
5. Макаренко М.І. Макроекономіка: Навчальний посібник– К.: Ліра – К, 2015. – 216 с.
6. Ніколаєнко С.С. Мікроекономіка і макроекономіка. Начальний посібник – Полтава: ПУЕТ, 2012. – 179 с.
7. Тарасевич В. Економічна теорія. Макроекономіка. Підручник – К.: Знання, 2012. – 208 с.

Допоміжна література:

1. Вступ до аналітичної економіки. Макроекономіка: за ред. Панчишина С.М. Підручник – К.: Знання, 2013. – 615 с.
2. Круш П.В. Макроекономіка та її регулювання. Навчальний посібник – К.: Каравела, 2012. – 424 с.
3. Лисюк В.С. Макроекономіка. Практикум: Навчальний посібник - Львів: Новий світ - 2000, 2013. – 354 с.
4. Маценюк Н.П. Історія економіки та економічної думки. Політична економія. Мікроекономіка. Макроекономіка. Навчальний посібник – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 382 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

1. Національне рахівництво: сутність, виникнення

Основоположник методу національного рахівництва Ф. Кене. Розвиток науки макроекономіки був продовжений на поч. 30-х р. ХХ ст. у зв'язку з великою депресією (1929-1934).

Економічна криза – це хвороба економіки. Як і хворій людині хворій економіці треба поставити діагноз, тобто треба мати параметри оцінки стану економіки як стану людини. Тому було потрібно розробити систему макроекономічних показників, які показують стан економіки, і на які держава повинна впливати, виводячи економіку з кризи (активна економічна політика).

Про необхідність втручання держави у ринкову економіку під час кризи сказав Кейнс.

На перший план висувається задача комплексного макроекономічного аналізу і прогнозування, яку можна вирішити за допомогою СНД.

Система національного рахівництва (СНД) - це система взаємопов'язаних макроекономічних показників та особливу форму їх представлення (балансові таблиці), що відображає найзагальніші і найважливіші аспекти економічного розвитку.

Національне рахівництво – це, з одного боку, система національних рахівників, а з другого, інструмент державного регулювання макроекономічних процесів.

В перше СНР було створено для Палестини за даними 1936 р. новий стан національного рахівництва відноситься до післявоєнних років, коли необхідність відновлення зруйнованої економіки вимагала державного втручання в економіку і різкого збільшення національного або державного сектору.

Розвинуті країни розробили для себе власні СНР: Англія і Франція – 1946 р.; США – 1947 р. В 1976 р. у Франції була розширена система національного рахівництва яка і була покладена в основу сучасної СНР об'єднаних націй.

В соціальних країнах (централізоване планування) використовували власну систему рахунків, яка мала назву «*Балансу народного господарства*» (БНГ). Характеристикою особливостей цієї системи був розподіл суспільного виробництва на дві нерівнозначні сфери:

- матеріальне виробництво;
- нематеріальне виробництво

Відповідно до цієї концепції сукупний суспільний продукт (ССП) та національний доход лише виробничою сферою, а продукт вироблений нематеріальними галузями економіки (житлово – комунальне господарство, побутове обслуговування) в розрахунок не брався.

Вилучення послуг зі сфери економічного виробництва в радянській системі відображало низький рівень розвитку сфери послуг, а також те що пріоритетом економічної політики було проголошено розвиток матеріального виробництва.

Після розпаду Союзу Україна перейшла на СНР.

2. Показники обсягу національного виробництва. Методи обчислення ВВП

Сукупний суспільний продукт (ССП) – (валовий продукт, валовий випуск) – вартісна оцінка товарів і послуг, вироблених протягом визначеного періоду (рік) в країні. ССП звільнений від повторного рахунку (подвійний рахунок) створює ВВП.

$\text{ВВП} = \text{ССП} - \text{повторний рахунок.}$

1. ВВП – це сума доданих вартостей (кінцевих продуктів), які створені всіма виробниками на території даної країни незалежно від національної приналежності факторів виробництва.

Кінцевий продукт – це те, що знаходить свого кінцевого споживача на ринку і не виконується у виробничих процесах у вигляді засобів виробництва.

Подвійний (повторний) рахунок – це урахування вартості проміжних товарів. Проміжними називаються товари, які використовуються для подальшого оброблення. Поняття подвійного рахівництва ввів на кінці 20-х на початку 30-х р. XX ст. В.В. Леонт'єв.

За роки економічної кризи (1900 – 1999 р.) ВВП скоротився на 59,2 %, обсяг промислової продукції на 48,9%, сільське господарство – 51,5%, реальна заробітна плата в 3,82% рази, реальні виплати пенсії – в 4 рази.

В Україні від'ємний приріст ВВП почався з 1991 р. (-8,7%), а з 2000 р. почався додатний приріст ВВП (6% за 7 місяців). В 2000 р. ми перші після розпаду Союзу одержали профіцит.

2. ВАЛОВИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРОДУКТ (ВНП) – це сума доданих вартостей (кінцевих продуктів) вироблених за визначений період (рік) національними факторами даної країни у середині і за її межами.

Американська фірма «Pepsi» виробляє і реалізує свою продукцію на українському ринку.

Вартість кінцевих вироблених благ і послуг входить у ВВП України і ВНД США, Розрахунок ВНД може проводитись наступними методами:

- за витратами;
- за доходами;
- виробничий метод - це метод доданих вартостей який дозволяє виявляти роль окремих галузей у створенні ВНП (структура народного господарства).

Як і в бухгалтерському балансі в СНР витратна частина повинна = доходній.

$$\boxed{C + I + G + NE} = \text{ВНП} = \boxed{S + C + r + R + T + A}, \text{ де}$$

\downarrow
за витратами

\downarrow
за доходами

C – споживчі витрати або витрати сектору домогосподарств;

I – інвестиційні витрати фірми;

G – державний сектор (державні витрати з бюджету);

NE – чистий експорт – імпорт (сальдо зовнішньо- торгівельного балансу).

Фактори виробництва:

- праця
- капітал
- земля
- підприємництво

Факторні доходи:

- зарплата (C+S)
- %. Прибуток (r)
- природна рента (R)
- прибуток (r - зарплата іде на споживання (C) і заощадження (S)

T – податки на підприємницьку діяльність;

A – амортизаційні відрахування.

3. ЧИСТИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРОДУКТ (ЧНП) – ВВП очищений від амортизації:

$$\text{ЧНП} = \text{ВВП} - A$$

4. НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОХОД (НД) – це ЧНП, звільнений від непрямих податків:

$$\text{НД} = \text{ЧНП} - T$$

Національний дохід складається з факторних доходів.

5. ОСОБИСТИЙ ДОХІД (ОД) – розраховується тому, що не всі кошти які зароблені власниками факторів виробництва можуть витратитись на особисте споживання і заощадження.

$\text{ОД} = \text{НД} - (\text{внески на соціальне страхування} + \text{податок на прибуток фірм} + \text{нерозподілений прибуток фірм}) + \text{трансферні платежі}.$

Під **трансферними платежами** розуміють односторонній потік благ, які мають перерозподільчий і безоплатний характер.

Розрізняють державні трансфертні платежі (пенсії, стипендії, допомога по безробіттю, та інша допомога з державного бюджету). Саме про них іде мова в формулі. Приватні платежі не є наслідком виробництва, а виступають як передачі коштів від однієї приватної особи до іншої (допомога батьків дітям, студентам, подарунки від заможних родичів).

6. ВИКОРИСТОВУВАНИЙ ДОХІД (ВД) – це особистий дохід, звільнений від індивідуальних податків (прибутковий податок):

$$\text{ВД} = \text{ОД} - T_{\text{інд.}}$$

3. Показники рівня цін

Всі показники є вартісними, а не натуральними тому вони залежать від фізичного обсягу національного виробництва і рівня цін.

У процесі макроекономічного аналізу та прогнозування велике значення має обґрунтування динаміки фізичних обсягів національного виробництва тому треба усунути ціновий фактор у макроекономічних розрахунках. Для цього обґрунтовують 2-ва види ВВП і ВВП, номінальний і реальний.

Номінальний відображає фізичний обсяг виробничих товарів і послуг, поточних діючих у даному році цін.

Реальний – це номінальний ВВП скоригований на зміну цін або виражається у цінах базового року (по відношенню якого робиться зіставлення).

Для приведення номінального ВВП до його реального значення використовують 2-ва індекси:

- індекс споживчих цін (аббревіатура (ІС);
- дефлятор ВВП.

$$\text{ВВП}_\text{р} = \text{ВВП}_\text{н} / \text{дефлятор ВВП Ісц}$$

Зведення ВВП_н до ВВП_р відбувається шляхом:

- дефлювання – це зменшення номінального ВВП до розмірів реального. Якщо дефлятор ВВП > 1 тобто в країні інфляція;
- інфлювання – це збільшення номінального ВВП до розмірів реального, якщо дефлятор ВВП < 1 тобто в країна дефляція.

В Україні в 2000 р. інфляція склала приблизно 11%, тому при визначенні реального ВВП на базі номінального відбувається процес дефлювання.

Динаміку сіх цін або динаміку загального рівня цін визначають за допомогою індексів цін:

1. Індекс цін Лейспейреса показує як змінився рівень цін у продовж певного проміжку часу (рік) якщо структура виробництва не змінилася:

$$I_{\text{л}} = \frac{\sum p_1 g_0}{\sum p_0 g_0}, \text{ де}$$

p, p – ціни у поточному і базовому періодах;

g_0 – обсяг виробництва базового періоду;

$I_{\text{л}}$ - обчислення для незмінного споживчого кошика називається індексом споживчих цін:

$$I_{\text{сц}} = \frac{\sum p_1 g_k}{\sum p_0 g_k}, \text{ де}$$

g_k – споживчий кошик (в Україні приблизно 400 видів товарів і послуг)

2. Для виявлення динаміки загального рівня цін використовують також індекс Пааше. В цьому разі змінили вагомий обсяг і структуру виробництва розрахованого року:

$$I_{\text{н}} = \frac{\sum p_1 g_1}{\sum p_0 g_1}$$

Індекс Пааше обчислюється для набору товарів і послуг що входять до ВВП країни називається **дефлятором ВВП**.

3. Індекс Фішера як середнє геометричне індексу Леспейреса і Пааше.

$$I_{\text{Ф}} = \sqrt{I_{\text{л}} \times I_{\text{н}}}$$

Для виявлення динаміки цін на експортні і імпортні товари інвестиційні блага обчислюють відповідні індекси.